

primului război mondial, apariția Comisiei Europene a Dunării, reglementarea comerțului maritim, investițiile în construcții portuare (docuri, echipamente de manipulare a mărfurilor, depozite) la Brăila, Galați, Sulina și rentabilitatea lor, evoluția taxelor, crearea infrastructurii feroviare și rolul ei în sporirea exporturilor de cereale sunt aspecte importante în economia lucrării, iar abordarea lor contribuie esențial la înțelegerea integrării unei periferii în piața internațională

În analiza sa, autorul evidențiază rolul bursei de mărfuri, important instrument al schimbului, al sistemului bancar, băncile fiind indispensabile în funcționarea pieței schimburilor prin lichiditățile de care dispuneau, dar și prin legătura pe care începeau să o aibă cu sfera politică unii dintre negustorii de cereale sau unii dintre bancheri. Nu în ultimul rând, autorul se oprește asupra mijloacelor de comunicare și de transmitere a informațiilor: telegraful și telefonul, ce permit o strânsă legătură între marile piețe ale lumii și facilitează stabilirea prețurilor.

În analiza comerțului cu cereale din perioada interbelică, autorul pornește de la legea agrară din 1921, punând în lumină impactul ei asupra societății românești și asupra culturii cerealelor, urmărește comerțul cu cereale cantitativ și valoric, precum și destinația lui, oferindu-ne date despre prețul cerealelor pe diferite piețe locale, dar și internaționale, despre navigația la gurile Dunării, dar și despre problema Dunării și politica revizionistă.

De-a lungul a peste un secol de prefaceri socio-economice, comerțul de cereale românesc s-a integrat în piața internațională și s-a adaptat rigorilor în continuă schimbare ale acesteia. Solicitățile sporite de cereale ale marilor antrepozite europene au influențat nu numai creșterea cantităților destinate exportului, dar și prețul și structurile productive din cele două principate și apoi din România, astfel că grâului și porumbului i-au fost destinate mai mult de 75% din suprafața cultivată cu cereale. Piața de cereale de la Dunărea maritimă a devenit o afacere profitabilă.

Daniela Bușă

EMANUELA COSTANTINI, *La capitale immaginata. L'evoluzione di Bucarest nella fase di costruzione e consolidamento dello stato nazionale romeno (1830–1940)*, Rubbettino Editore, Soveria Mannelli, 2016, 260 p.

Emanuela Constantini este un istoric italian din tânăra generație, cu preocupări de istorie românească și sud-est europeană. Activează ca cercetător la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Perugia și a participat la numeroase simpozioane științifice italo-române, cu contribuții promițătoare. Lucrarea de față este, după știința noastră, prima cercetare de tip monografic referitoare la problematici de istorie românească pe care Emanuela Constantini a încredințat-o tiparului. Ulterior acestei apariții editoriale, în dreptul numelui său înregistrăm un volum colectiv de studii, cu subiect de istorie economică, pe care îl coordonează împreună cu Paolo Raspadori: *Prove di imperialismo. Espansionismo economico italiano oltre l'Adriatico a cavallo della Grande Guerra*, apărut la Macerata în 2017.

Prezenta lucrare este pentru noi o surpriză plăcută, în sensul în care istoriografia „venerabilă” a capitalei României se îmbogățește cu o abordare de bună calitate, propusă de un istoric italian. Emanuela Constantini se înscrie într-o direcție distinctă de cercetare promovată de numeroase universități din Italia – istoria „Europei orientale” – care a fost ilustrată de-a lungul timpului de nume de prestigiu precum: Angelo Tambora, Rita Tolomeo, Francesco Guida, Pasquale Fornaro, Alberto Basciani, Antonio D'Alessandri etc. Avem de-a face, astfel, cu un fenomen pe care l-am semnalat și cu alte ocazii: teme și subiecte de istoria României și a românilor se regăsesc în șantierul de lucru ale altor istoriografii, cu rezultate consistente și de un autentic profesionalism, care obligă scrisul istoric din România să țină seama de aceste contribuții.

Istoria orașului-capitală și rolul acestuia în construirea statului național modern nu pare a fi un subiect periferic și conjunctural în istoriografia italiană, dimpotrivă cunoaștem o altă contribuție interesantă pe acest subiect, scrisă de profesorul Paolo Carusi de la Universitatea Roma Tre: *La capitale*

della nazione. Roma e la sua provincia nella crisi del sistema liberale, apărută la editura romană Viella în anul 2011. Remarcăm, de asemenea, că Emanuela Constantini dorește să se înscrie, ca perspectivă de abordare, după cum ne anunță prin titlul cărții, într-o direcție de studiu dintre cele mai frecventate în științele umaniste din ultimele decenii, pe plan internațional și, deopotrivă, și la noi după 1989: abordarea modernistă sau „invenționistă”, care vorbește de „crearea”, „inventarea” sau „imaginarea” națiunilor moderne, o perspectivă de analiză care a făcut carieră după ce Benedict Anderson și-a lansat binecunoscuta teorie despre „comunitățile imaginate”, într-o carte publicată în anul 1983. O capitală „imaginată”, Bucureștiul, în sensul edificării sale pornind de la modelul occidental din care s-au inspirat elitele românești pe durata întregului proces de modernizare a societății de la noi.

Volumul semnat de Emanuela Costantini este alcătuit din succesiunea următoarelor părți componente: o prefață semnată de profesorul Armando Pitassio, în care putem citi referiri interesante la procesul de occidentalizare a României, urmată de considerațiile introductive în care autoarea motivează și înscrie în context istoriografic demersul de cercetare propus. Urmează trei capitole, divizate fiecare în numeroase subcapitole, iar la final concluzii și indice de nume.

Primul capitol se intitulează sugestiv *Aproape o capitală* și abordează începuturile modernizării urbei de pe Dâmbovița în deceniile care au premers Mica Unire, când elemente rurale și de atmosferă levantină, remarcate de călătorii străini, făceau parte din fizionomia unei localități pe seama căreia se experimentează măsuri reformatoare menite a pune bazele unui proces incipient de modernizare.

Al doilea capitol, intitulat *Oglinda națiunii. București, capitala statului național român (1859–1918)*, pune, în cele 15 subcapitole în care este împărțit, probleme de relevanță majoră pentru transformările pe care le-a cunoscut orașul în această perioadă crucială. Astfel, autoarea se oprește între altele asupra operațiunilor de sistematizare și amenajare urbanistică prin care a trecut localitatea în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, asupra procesului amplu de înnoire prin care se dorea transformarea orașului de pe Dâmbovița în „micul Paris al Balcanilor”. Constantini afirmă explicit într-una din secțiunile de început ale lucrării că elitele, cele care au gândit și pus în practică transformarea în sens modern a Bucureștiului, au făcut-o orientându-se cu convingere după modelul metropolelor occidentale, în primul rând Parisul, orașul favorit pe care intelectualii români l-au frecventat în perioada studiilor și pe care au continuat să-l admire pe mai departe. Interesante sunt considerațiile autoarei despre elaborarea stilului neoromânesc, după ale cărui canoane s-a construit în Bucureștiul deceniilor de dinaintea primului război mondial. Constantini sesizează în mod pertinent că acest stil n-a însemnat o revenire pur și simplu la tradițiile românești, ci o reinterpretare a acestora prin intermediul unor modele arhitecturale preluate din străinătate, așa cum a procedat Ion Mincu, pentru a-i aminti pe unul dintre arhitecții cei mai cunoscuți ai epocii. Încercarea de a se obține un „stil național”, românesc, este pusă de autoare în legătură cu dezbateră culturală purtată la noi în epocă, fapt care dovedește relația sa familiară cu tema studiată și seriozitatea cu care a asumat acest proiect de cercetare.

Capitolul al treilea, *Capitala României Mari*, se ocupă de rolul pe care l-a jucat Bucureștiul în contextul politico-statal care a urmat primei conflagrații mondiale și de redimensionările ce i-au fost aduse în deceniile interbelice. Putem citi, astfel, despre impactul războiului asupra capitalei românești, despre industrializarea orașului și stimularea în felul acesta a emigrării mâinii de lucru din mediul rural, despre dificultatea impunerii Bucureștiului ca paradigmă a „românizării” statului național extins odată cu Marea Unire, despre tensiunile și radicalizările pe care le-a generat problema evreiască. Sunt prezentate coordonatele planului de sistematizare și dezvoltare a capitalei pe mai multe decenii, elaborat în anul 1921. Dintre aspectele pe care le tratează în continuare acest capitol, mai reținem: încercarea de a pune în evidență identitatea națională în peisajul urban al capitalei, efortul de conjugare a urbanisticii cu exigențele sociale, relația puterii cu spațiul urban, dezvoltarea tot mai pronunțată modernă a capitalei, în contrast cu restul țării („o insulă într-o mare de ruralitate”). În legătură cu rolul simbolic major pe care l-a jucat orașul în această perioadă, autoarea notează: „În perioada interbelică, capitala a continuat să fie investită cu rolul de centru propulsor al identității românești și de garant al unității naționale”.

Concluziile sintetizează principalele contribuții pe care le avansează lucrarea. Autoarea evidențiază caracterul radical al transformărilor cunoscute de orașul-capitală de pe Dâmbovița, remarcate între altele și de observatorii străini, faptul că pe durata a mai puțin de 100 de ani

Bucureștiul s-a transformat „dintr-un sat într-o metropolă”. Sub aspect urbanistic, Bucureștiul a trecut de la conformația tipică otomană policentrică la una caracterizată prin diferențierea și specializarea zonelor, cu un centru politico-administrativ și arii diferențiate în funcție de destinația acestora. Funcțiile deținute de oraș în perioada suzeranității otomane și-au schimbat natura: din loc de reședință a unor instituții supuse unei stăpâniri străine, capitala devine sediu juridic desemnat al organismelor reprezentative, capitala statului. Schimbarea s-a petrecut pe mai multe planuri: urbanistic, al funcțiilor, estetic, iar cei care au dorit-o și au promovat-o și-au reprezentat-o în termenii unei tranziții de la Orient la Occident, susține autoarea lucrării. Influența modelelor urbanistice provenite din Europa occidentală a fost constantă asupra Bucureștiului, chiar dacă punctele de referință s-au schimbat și s-au diversificat în timp. Concluziile scot în evidență, de asemenea, în mod pertinent, funcția capitalei la nivel simbolic, rolul său de a reprezenta plenar identitatea națională și de a o transmite mai departe populației. În viziunea elitelor, Bucureștiul era conceput ca un laborator al românității sau locul care trebuia să exprime modelul politic, economic, social și cultural pe care clasa politică românească dorea să-l impună la nivelul întregii țări.

Emanuela Constantini se înscrie, astfel, în dezbateră privind istoria modernă a capitalei României cu o lucrare pe care o putem aprecia drept o reușită istoriografică. Materialul documentar aflat la baza acestei cărți este relevant pentru seriozitatea cu care a fost asumată cercetarea: autoarea a consultat surse primare inedite (arhivele orașului București) și editate, o bogată literatură secundară în limba română, alături de contribuții ale istoriografiei italiene și internaționale. Emanuela Constantini ne propune o lucrare temeinic documentată, bine scrisă, elaborată cu pasiune și profesionalism, o reușită intelectuală care se recomandă de la sine drept o lectură de cel mai mare folos pentru publicul italian și românesc deopotrivă.

Ion Cârja

EVRYDIKI SIFNEOS, *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*, Leiden, Brill, 2017, 300 p.

Evrydiki Sifneos (1957–2015) a fost director de cercetare al Institutului de Cercetări Istorice al Fundației Naționale Elene de Cercetare din Atena, publicând, în limbile greacă și engleză, numeroase monografii și articole ce vizează istoria Mării Negre. Dintre acestea se remarcă *Greek Merchants in the Sea of Azov: The Power and the Limits of a Family Enterprise*, tipărită la Antena, în anul 2009. Volumul *Imperial Odessa: Peoples, Spaces, Identities*, apărut în cadrul seriei Eurasian Studies Library de la prestigioasa editură olandeză Brill, se dovedește util tuturor celor interesați de istoria arealului extins al Mării Negre, constituind un veritabil instrument de lucru pentru cercetătorii înclinați către istoria economică, socială și culturală.

Autoarea și-a structurat lucrarea în șase capitole, inegale ca întindere și subdiviziuni, în care cititorul face o incursiune din rada și străzile perlei comerciale ale Rusiei imperiale, portul Odessa, și până-n atmosfera saloanelor din vilele destinate vacanțelor prelungite de vară și toamnă ale aristocrației ruse.

Primul capitol este dedicat descifrării identității oamenilor porturilor rusești din nordul Mării Negre, aflați între influența imperială și interferența cu popoarele mercantile ale mării. Între aceste așezări maritime rusești și porturile Levantului și Europei apuse s-a creat, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, un culoar continuu prin care au intrat ideile și instrumentele capitalismului occidental pentru ca, în sens invers, produsele agroalimentare din stepa nord-pontică să ia drumul antrepozitelor mediteraneene și ale Mării Nordului.

Tocmai aceste aspecte sunt descifrate în capitolul secund al acestei cărți, din care nu lipsesc interpretările teoretice și referirile la liberalismul economic și la istoria societății secrete *Philiki Hetairia*.

Capitolul al treilea se dovedește o veritabilă interpretare de istorie economică, în care datele empirice specifice comerțului maritim, destinate acumulării și rulării de capital, sunt completate cu